

108 KNJIŽEVNOST OD NARODNEGA PREDPORODKA  
S književno-povijesnog stajališta. Novak se od regionalista iz prve faze svog stvaralaštva razvio u pisca koji je najobuhvatnije među svim hrvatskim realistima literarno osmišljavao cjelokupni hrvatski društveni život. Najuspješniji su mu tekstovi napisani u jednom dahu, u kojima se nije morao lomiti zbog teza i uvjeravanja, jer mu je filozofija bila neizgrađena i u osnovi kontradiktorna. Zapravo je u njegovu cjelokupnom stvaralaštvu srce uvijek prevladavalo nad razumom, pa odatle i svi nesporazumi koji se mogu uočiti. Književno mu je djelo opsežno, ali ne uvijek ujednačeno. Građu što je pronalazio u životu, oko sebe, često nije znao adekvatno transportirati u umjetničko djelo. No, unatoč svemu tome, po nekim je antologijskim stranicama pripovijedaka i romana zauzeo vrhunsko mjesto među piscima hrvatskog realizma.

Propadanju plemstva, i to onog specifičnog zagorskog plemenitaškog društvenog sloja, iz posebnog stajališta posvetio je dobar dio svog proznog opusa i Ksaver Šandor Đalski (1854—1935).

Iako njegovo djelo možemo podijeliti na nekoliko tematskih krugova, ističući posebno već spomenutu tematiku zagorskih motiva iz života plemenitaškog svijeta, zatim krug povijesnih romana i pripovijedaka sa širom društvenom problematikom, te nekoliko romana i pripovijesti s izrazito psihološkom motivacijom i mističkim akcentima — činjenica je da se motivi iz prvog tematskog kruga sa središnjom zbirkom pripovijedaka Pod starim krovovima — vrlo često ponavljaju ili su bar posredno prisutni i u većini ostalih njegovih djela.

To samo govori kako je Hrvatsko zagorje, njegov rodni kraj, bio i do kraja ostao osnovnom piščevom opsesijom, izvorištem gotovo svih njegovih literarnih tema i motiva. Đalski je bio pisac u čijem su se djelu uvijek ispreplitala i međusobno dopunjavala racionalna, realistička shvaćanja stvarnosti i njegova pomalo sentimentalno-romantična narav. Taj spoj romantičnog i realističnog, njihovo međusobno prožimanje, bitni je dojam koji ostavlja i veći dio njegove proze.

Pišući o zagorskim plemenitašima i specifičnom životu zagorskih kurija, Đalski je taj svijet i ambijente doživljavao u jednom konkretnom i dramatičnom trenutku na izrazito lirski način: nije to bilo samo pitanje odumiranja starih varmeđija, nego i mnogo više od toga — bio je to trenutak kada su se u cijelom našem društvenom životu počele događati krupne promjene koje su morale uzdrmati jedan davno usklađeni i miran način života, i kad se nemir počeo

uvlačiti u cijelu plemićku i plemenitašku društvenu klasu koja je naglo počela slabiti, nestajati, doživljavajući vlastitu tragediju.

To je uočavanje jednog neizbježnog procesa u društvenom razvoju — koje je pisac morao razumski vidjeti i biti svjestan da se ruše njegove iluzije o jednom neponovljivom svijetu što ga je u mladosti upio u sebe. Ono se i nametnulo kao osnovni pokretač njegovih želja i potrebe da bar umjetničkom riječi zaustavi jedno vrijeme, da u posljednjem trenutku još spasi od zaborava autentičnost nečeg što se pred njegovim očima brutalno rušilo.

Iako i sam plemenitaš i unatoč naglašenoj prisutnosti sjete za prošlim, Đalski je kao stvaralac ipak smogao snage da umjetnički izrazi pravu istinu. Najbolji je primjer pripovijetka *Perillustris ac generosus Cintek*, jedna od antologijskih novela hrvatskog realizma u kojoj je pisac izvanredno prikazao deformacije što se javljaju u psihi čovjeka čije se društvo neminovno ruši.

Kao stvarna vrijednost gledano s literarnog aspekta u Đalskijevim zagorskim motivima, a posebno u zbirci *Pod starim krovovima*, ostaje ponajprije plastičnost i životnost ocrtanih portreta, danih najčešće u anegdotskim epizodama njihova života — bez obzira na pretpripijevost ili obično tragični kraj pojedinih junaka. I danas ostajemo oduševljeni prije svega njegovim portretima, skicama, a manje sudbinama. Spomenuti portreti, izvanredni krajolici, ugođaji, jednom riječju sve ono što je Đalski mogao ocrtati, gdje nije morao rješavati nikakve probleme — ima trajnu umjetničku vrijednost. Služeći se humorom, ponekad i karikaturom, pa čak i satirom, Đalski je upravo takvim postupkom pri obradi svojih junaka omogućio sam sebi određenu distancu prijeko potrebnu da realno — ponekad možda i protiv svoje volje — oslika jednu specifičnu hrvatsku stvarnost, i to na najbolji mogući način — dobro odmjerenim i adekvatnim odnosom lirizma i realizma, impresije i analitičnosti.

Ništa manje nisu interesantne i pripovijetke u kojima autor donosi niz isječaka, slika i događaja, cijeli mozaik općeg društvenog i političkog života Hrvatske sedamdesetih godina.

Općenito gledajući taj široki tematski krug u kojem se autor smjelo upustio u analizu različitih i kompleksnih pitanja cjelokupnog hrvatskog društva svog vremena, potrebno je naročito istaknuti činjenicu da je Đalski prvi naš pisac koji je tako sveobuhvatno ušao u tu ni jednostavnu ni laku problematiku.

Dodamo li svemu tome piščeve pokušaje da se ogleda i u posve modernim temama — od Janka Borislavića, introvertiranoga hrvatskog intelektualca šopenhauerovskog tipa, do mističnih tema kao što je, na primjer, pripovijetka Notturmo — možemo reći da njegovo djelo


u hrvatskoj književnosti realizma ima golemu važnost. Nastalo je kao rezultat dviju, u osnovi, suprotnih inspiracija: jedne, nazovimo je kao racionalno-didaktične a druge emocionalno-sentimentalne. U prvom slučaju pisac je ušao u polemiku s društvenim problemima svog vremena, donoseći sa svog stajališta neke meritorne sudove, vrednujući i ocjenjujući situaciju onako kako je to njemu odgovaralo. Tu je, polazeći sa svojih klasnih pozicija dolazio često u suprotnost sa stvarnošću života koju je ocjenjivao, jer umjesto da prati tokove tog života, on mu je nametao svoje šablone i poglede, nužno stvarajući falsifikate. Zbog naglašene tendencioznosti junaci mu često gube individualne ljudske osobine i postaju samo deklarativni tumači pripovjedačevih teza. Međutim, polazeći od emocionalne inspiracije pisac ne teži ni za kakvim vrednovanjem, već samo uočava i bilježi. U toj prozi Đalski se predstavio kao realist koji u svoje opservacije unosi priličnu sentimentalno-romantičnu patinu, ali istodobno zna ostvariti i karakteristične tipične trenutke života. Pišući na taj način, Đalski u tom krugu svojih pripovijedaka sa zagorskim krajolicima i portretima plemenitaša postiže najveće umjetničke domete, jer je u osnovi ostao neposredan i vjeran životu. Ima neobično razvijen afinitet za kreiranje vizualnog doživljaja detalja i snažan, upravo impresionistički osjećaj za boje i stvaranje ugođaja uopće. Đalski nije imao uvijek snage ni dovoljno umješnosti za dublju psihološku analizu (iako je neprestano naglašavao da želi promatrati »hrvatsku dušu«), ali je taj nedostatak obilno nadoknađivao deskriptivnim zahvatima u tematsku građu u čemu je bio stvaralački suveren.

Činjenica je da upravo s Đalskim započinje nova etapa u hrvatskoj književnosti, kad se klasična realistička tematika osamdesetih godina već pomalo počela zatvarati u krug kojem je preostalo još samo ponavljanje. Đalski je prvi kod nas nekim temama započeo prodor u Evropu, a još prije Vojnovića, gledano u našim relacijama, pisao o propadanju hrvatskog plemstva kako se dotad još nije pisalo. Prvi je značajniji sintetičar društva svog vremena, kroničar jednog prilično kompliciranog doba, a ostvarujući tematski krug zagorskih motiva predstavio se i kao jedan od prvih vjesnika impresionizma u hrvatskoj književnosti.

Osim motiva o propadanju plemstva, zatim problematike društvenih odnosa na relaciji grad — selo i nacionalno-rodoljubne tematike, povremeno se u hrvatskoj književnosti realizma mogu naći odjeci i novih političkih, ponajprije ideoloških strujanja. Tragovi socijalizma, na primjer, na koje nailazimo u Hrvatskoj već u sedamdesetim godinama, našli su svoj izraz i u književnosti. Već 1885

godine Kranjčević piše poznatu pjesmu Radniku. O toj temi pisao je i August Harambašić, a pojavu radničkih pokreta i pobuna, štrajkova, te sliku gradskog proletarijata uspješno je obrađivao i Vjenceslav Novak.

Iz dosadašnjeg pregleda lako se može zaključiti da su hrvatski realisti dodirivali pa i šire razmatrali, posebno u osamdesetim godinama, gotovo sve značajne i ključne probleme tadašnjeg hrvatskog društvenog i političkog života: od odnosa među vlastitim političkim strankama, kao i na općenacionalnom planu odnosa stranaca, Nijemaca, Mađžara i Talijana prema nama i obratno, pa sve do pokušaja uočavanja složenih procesa koji su vodili korjenitim strukturalnim promjenama u hrvatskom društvu potkraj stoljeća. Ako je ijedno razdoblje hrvatske književnosti bilo društveno angažirano, onda je to nesumnjivo bilo razdoblje realizma, naročito u početnoj fazi. Pisci toga doba ne samo da su uočavali činjenice i registrirali ih, nego su u većini slučajeva pokušavali i sugerirati rješenja mnogih kompleksnih pitanja pred kojima su se našli u svojoj književnoj tematici. Bila je to literatura s tendencijom, čija se vrijednost neko vrijeme mjerila prema načinu kako se problem obrađivao (ali u smislu teze, a ne izraza), i to je često bilo važnije od umjetničkog dometa djela i njegove estetske vrijednosti.

Međutim, u hrvatskoj se književnosti negdje od 1890. godine počinje osjećati jasan zaokret sa širokih društvenih tematskih preokupacija stvaralaca prema sužavanju motiva: sve se više zapostavlja široko fabuliranje, od velikih mozaik-slika prelazi se na manje teme, ali zato s jačim prodorom u dubinu. Roman kao glavna književna vrsta osamdesetih godina sve se više povlači pred pripovjednom prozom, a dominaciju preuzima novela sa psihološkom motivacijom, pokušajima da se umjetnički registriraju senzibiliteti glavnih junaka, njihovi unutrašnji sukobi i osobne preokupacije, ukratko, društvenu problematiku zamjenjuje sve više analiza individualnih karaktera u razvoju. 

Zanimljiva je činjenica da tu promjenu u literaturu ne donose, kao što bi se možda moglo očekivati, pisci mlađeg naraštaja koji će uskoro postati korifeji moderne — kao Begović, Domjanić ili Matoš, javivši se već 1892. godine, nego to prvi čine najpoznatiji predstavnici generacije kritičkih realista.

Najavom psihološke pripovijetke ili romana svakako možemo smatrati već veću pripovijetku Janko Borislavić Ksavera Šandora Đal-skoga, objavljenu 1887. godine, da bi se u razdoblju od svega nekoliko godina javili i Josip Kozarac s Donom Innes (1890), Mirom Kodolićevom (1895) i Opravom (1899) — izrazito psihološkim pripo-

vijestima, i to nakon Mrtvih kapitala i Medu svjetlom i tminom, tekstovima u kojima autor rješava ekonomsku problematiku svoje Slavonije, te Janko Leskovar, koji će novelama Misao na vječnost (1891) i Katastrofa (1892) definitivno potvrditi afirmaciju novih modernističkih literarnih postupaka, zapravo još prije značajnije pojave mlade modernističke generacije.

\* Za razliku od osamdesetih godina u kojima dominira kritički realizam, ovo bismo razdoblje (kao drugu fazu realističkog perioda) mogli nazvati poetskim ili psihološkim realizmom, jer su upravo lirski i psihološki aspekt u hrvatskoj književnosti najizraženiji na prijelazu iz osamdesetih u devedesete godine. Dakako, i u ovo vrijeme se do kraja stoljeća, i paralelno s modernističkim strujanjima, egzistira i dalje proza tipa kritičkog realizma kao izravni nastavak tradicije osamdesetih godina. Ona se prirodno javlja i razvija i u tom razdoblju, ali sada produbljenije, literarno obogaćena za dimenziju unutrašnjeg životnog sadržaja književnih likova.

Već spomenuti Josip Kozarac (1858—1906) tipični je primjer pisca u razdoblju realizma koji u svom djelu ujedinjuje i prvu i drugu fazu ovog literarnog perioda.

U prvim pripovijestima i romanima naglašava socijalnu problematiku, pa se raspon tema o kojima govori kreće od rješavanja nekih izrazito ekonomskih pitanja (Mrtvi kapital), preko oslikavanja ljudi koji se otuđuju od vlastitog staleža i sredine kojoj pripadaju (Tri dana kod sina), do promatranja slavenskog sela u koje prodor kapitala unosi i nove oblike života: razbijanje patrijarhalnog življenja, pauperizaciju seljaka, nemoral (Tena).

Kozarac je jedan od prvih naših pisaca koji je umio literarno oživjeti ženske likove, dati im obilježje individualnih ličnosti. U svojim pokušajima psiholoških pripovijesti iz druge faze (Oprava, Mira Kodolićeva) ostvario je i tople, lirske i uvjerljive portrete ženskih likova koji žive punoćom vlastitog života.

U cjelini, hrvatski su pisci osamdesetih godina odlazeći u širinu, i obrađujući opće, ali složene društveno-političke teme na horizontalnoj razini, često zaboravljali da treba ići i u vertikalnu. Zato je i razumljivo da su, s druge strane, ostajući strogo u okvirima regionalnog, pisali — uz neke teme koje su bile načelno zajedničke — i o problemima koji ili nisu bili zanimljivi, ili su pak bili nerazumljivi u drugim sredinama. Problem Mrtvih kapitala, na primjer, bio je tipičan problem Slavonije, ali ne i Primorja i Dalmacije. Isto su tako Novakovi Podgorci morali biti nerazumljivi Slavoncima. Drukčija je, međutim, važnost pisaca koji su uspijevali prodirati i u dubinu. Ko-

vačić je, na primjer, također regionalist, ali opisujući svoje Zagorce, on istodobno prikazuje i opće, i zajedničke, i posebne crte svih hrvatskih seljaka, pa time razbija regionalne okvire, a da i ne govorimo o tome kako je problemima vezanim uz tragičnost čovjekova življenja i prikazivanju njegove nemoći pred sudbinom dodirnuo već neke »općeljudske« teme uopće.

Realizam se javio u nas, uzmemo li u obzir i Šenou, nekako u vrijeme francuskog naturalizma, kao i pojave paralelnih stilova u drugim zemljama, prije svega verizma.

Unatoč tome što već u Šenoino doba počinje u našoj književnosti ozbiljna preorijentacija na prijevodnu literaturu realista, kao prvo ruskih i francuskih, kojih su puni naši časopisi — posebno Turgenjeva i Zole — i unatoč priličnom utjecaju tih stvaralaca, naročito Turgenjeva, na naše realiste, činjenica je da je hrvatski realizam, usprkos svemu, ostao proizvod specifično hrvatskih prilika.

Šenin realizam predstavlja smjesu neke vrste realističkih pogleda, historizma i romantičarskog patosa, svega onoga što je Šenoa mogao sagraditi na osnovi naše i literarne i društvene tradicije i svog vremena i prije toga ilirskog romantičarskog zanosa. Nadalje, potrebno je naglasiti da književnost cijeloga hrvatskog realizma nije zasnovana ni na kakvim konkretnim filozofskim koncepcijama, kao što je to bio slučaj u drugim velikim literaturama. Specifičnost se hrvatskog realizma ogleda u tome što su se gotovo svi teoretičari i kritičari tog razdoblja ponajprije brinuli o tome hoće li i koliko će određeni pravac u književnosti koristiti hrvatskom narodnom životu, što je i osnovni uzrok naglašene društvene angažiranosti hrvatske literature realizma. Čak i kad su pojedini pisci ili teoretičari nastojali prenositi razne ideje iz drugih zemalja, najčešće su to činili loše i praktički ostvarivali drukčije nego što su teoretski postavljali. Klasičan primjer je Kumičićev slučaj. Proboravivši neko vrijeme u Parizu, u doba najveće Zoline popularnosti, i sam je nastojao nakon povratka prihvatiti naturalističku poetiku. Međutim, vezan za naše tlo i naše probleme, i pored svih svojih naturalističkih programa, Kumičić u svom djelu ostaje ipak više romantičar negoli naturalist.

U cjelokupnom razvojnom toku hrvatske književnosti realizma očiti su pokušaji jednog dijela pisaca da krenu smjelo ukorak sa stranim idejama i u to vrijeme u Evropi aktualnim književnim događajima; dakako, neki s više, neki s manje uspjeha. Među piscima koji su pošli tim putem valja prije svega spomenuti Kumičića, a naročito Ksavera Šandora Đalskoga. U drugu skupinu mogli bismo svrstati pisce koji su opet uzore tražili u starijim hrvatskim stvaralcima, u tradicionalnoj književnosti, ili su jednostavno pisali organski.

To se ponajprije odnosi na književno djelo Vjenceslava Novaka, pa Ante Kovačića i Josipa Kozarca.

Kad je riječ o umjetničkoj vrijednosti literarnih ostvarenja u ovom razdoblju, kao i tehnike pisanja uopće, kod velikog broja pisaca uočljiva je shematičnost pri razradi književne tematike. Mnogi se autori, na primjer, služe isključivo naracijom, a isto tako i sličnim strukturiranjem pripovijedaka i romana. Sjetimo se samo likova intriganata kojima je jedina funkcija da pokreću radnju i daju joj živost, ili pak naglašenog kontrastiranja pri obradi likova, s naglašenom crno-bijelom tehnikom pisanja. Budući da je većini stvaralaca bila bitna teza, odnosno ideja djela, u ovom periodu hrvatske književnosti zanemarivalo se njegovanje izraza i stila uopće, što je nesumnjivo najslabija strana hrvatske književnosti realizma.

Unatoč svim zamjerkama koje možemo uputiti našim piscima ovog razdoblja, neosporno je da je ono dalo i nekoliko značajnih pisaca, kao što su Ante Kovačić i Silvije Strahimir Kranjčević, a isto tako i pojedinačnih djela antologijskog karaktera i nekih drugih realista.

## OPĆA LITERATURA

- Edicija *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 39 (*August Šenoa*) do knj. 62 (*Kritika u doba realizma*), Matica hrvatska i Zora, Zagreb, 1963—1977.
- Antun Barac, *Ulazak sela u noviju hrvatsku književnost*, u knjizi: *Književnost i narod*, Matica hrvatska, Zagreb, 1941.
- Stanko Lasić, *Roman Šenoina doba*, RAD, knj. 341, JAZU, Zagreb, 1965.
- Milan Marjanović, *Iza Šenoa*, Zadar, 1906.
- Antun Barac, *Selo u djelima hrvatskih realista*, u knjizi: *Književnost i narod*, Matica hrvatska, Zagreb, 1941.
- Ivo Frangeš, *Realizam kod Hrvata*, »Rad« (Radnički univerzitet, Književnost, II kolo), Beograd, 1960.
- Milorad Živančević, *Prilozi proučavanju hrvatske književnosti XIX stoljeća*, RAD, knj. 355, JAZU, Zagreb, 1969.
- Ivo Frangeš, *Šenoina baština u djelima hrvatskih realista*, »Croatica«, sv. 1, Zagreb, 1970.
- Povijest hrvatske književnosti*, knj. 4 (*Ilirizam i realizam*), napisali Milorad Živančević i Ivo Frangeš, Liber i Mladost, Zagreb, 1975.

PISCI, DJELA, LITERATURA

AUGUST ŠENOVA (Zagreb, 1838 — Zagreb, 1881)  
 Djela: Ljubica, drama, Zagreb, 1866; Zlatarovo zlato, Zagreb, 1872; Čuvaj se senjske ruke, Zagreb, 1876; Seljačka buna, Zagreb, 1878; Diogenes, Zagreb, 1878; Prosjak Luka, Zagreb, 1879; Kletva, Zagreb, 1882; Izabrane pjesme, priredio F. Marković, Zagreb, 1882; Sabrana djela u XII svezaka, priredio Slavko Ježić, Znanje, Zagreb, 1964; Djela Augusta Šenoe u XIII svezaka, priredio Dubravko Jelčić, »Globus«, Zagreb, 1978.

Literatura

Antun Barac, *August Šenoa*, studija, Narodna knjižnica, Zagreb, 1926.  
 Petar Šegedin, *Čovjek u riječi (O Šenoinu stilu i izrazu)*, RAD, knj. 308, JAZU, Zagreb, 1955.  
 Dubravko Jelčić, *August Šenoa njim samim*, Vuk Karadžić, Beograd, 1966.  
 Ivo Frangeš, *Šenoina baština u hrvatskom realizmu*, »Croatica«, sv. 1, Zagreb, 1970.  
 Ljerka Matutinović, *August Šenoa i njegovo djelo*, u knjizi: *August Šenoa, Seljačka buna*, biblioteka »Dobra knjiga«, Školska knjiga, Zagreb, 1974.  
 Milorad Živančević, *Literatura o Šenoi*, »Godišnjak« Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, knj. XVII/1, Novi Sad, 1974.  
 Tode Čolak, *August Šenoa*, u knjizi, *Portreti*, Sloboda, Beograd, 1967.

EUGEN KUMIČIĆ (Berseč, Istra, 1850 — Zagreb, 1904)

Djela: Olga i Lina, 1881; Začudeni svatovi, 1883; Gospoda Sabina, 1884; Sirota, 1885; Pod puškom, 1886; Preko mora, 1889; Urota zrinsko-frankopanska, 1893; Kraljica Lepa, 1902. i drugo.

Literatura

Antun Barac, *Eugenij Kumičić*, predgovor izdanju *Djela*, Zora, Zagreb, 1950.  
 Vlatko Pavletić, *Raskorak teorije i prakse Eugenija Kumičića*, u knjizi: *Kako su stvarali književnici*, Školska knjiga, Zagreb, 1956.  
 Antun Barac, *Književnost Istre i Hrvatskog primorja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1968.

ANTE KOVAČIĆ (Celine 1854 — Vrapče, 1889)

Djela: Baruničina ljubav, 1877; Fiškal, 1882; U registraturi, 1888; Izabrane pjesme, 1908; Sabrane pripovijesti, 1910; Feljtoni i članci, 1952.

Literatura

Milan Ratković, *Ante Kovačić*, predgovor izdanju *Djela*, Zora, Zagreb, 1950.  
 Ivo Frangeš, *Buđenje Ivice Kičmanovića*, u knjizi: *Stilističke studije*, Naprijed, Zagreb, 1959.  
 Aleksandar Flaker, *Osebujnost hrvatskog književnopovijesnog procesa XIX stoljeća* (u svjetlu Kovačevića romana *U registraturi*, »Radovi« Zavoda za slavensku filologiju, br. 10, Zagreb, 1968.



KSAVER ŠANDOR ĐALSKI (Gredice, Hrvatsko zagorje, 1854 — Gredice, 1935)

Djela: Pod starim krovovima, 1886; U noći, 1887; Tri pripovijesti bez naslova, 1887; Bijedne priče, 1888; Iz varmedinskih dana, 1891; Janko Borislavić, 1887; Na rodenoj grudi, 1890; Radmilović, 1894; Za materinsku riječ, 1906. i drugo.

#### Literatura

Ivan Nevistić, *Đalski*, monografija, »Vijenac«, Zagreb, 1928.  
 Emil Štampar, *Ksaver Šandor Gjalski*, predgovor Djelima, Zora, Zagreb, 1952.  
 Aleksandar Flaker, *Hrvatska novela i Turgenjev*, »Radovi« Zavoda za slavensku filologiju, I, Zagreb, 1956.  
 (Miroslav Krleža), *Đalski*, Enciklopedija Jugoslavije III, Zagreb, 1958.  
 Petar Šegedin, *Ksaver Šandor Gjalski*, »Forum«, br. 7—8, Zagreb, 1962.  
 Miroslav Šicel, *Pod starim krovovima Ksavera Šandora Gjalskoga*, u knjizi: *Stvaraoci i razdoblja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971.

JOSIP KOZARAC (Vinkovci, 1858 — Vinkovci, 1906)

Djela: Slavonska šuma, 1888; Mrtvi kapitali, 1889; Medu svjetlom i tminom, 1891; Donna Ines, 1890; Mira Kodolićeva, 1895; Oprava, 1899. i drugo.

#### Literatura

Emil Štampar, *Josip Kozarac*, predgovor za Djela, Zora, Zagreb, 1950.  
 Krešimir Georgijević, *Josip Kozarac*, »Književne studije i ogledi, Matica srpska, Novi Sad, 1952.  
 Aleksandar Flaker, *Hrvatska novela i Turgenjev*, »Radovi« Zavoda za slavensku filologiju, I, Zagreb, 1956.

SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ (Senj, 1865 — Sarajevo, 1908)

Djela: Bugarkinje, 1885; Izabrane pjesme, 1898; Trzaji, 1902; Pjesme, 1908; *Sabrana djela*, knjiga I—III (Pjesme, proza, prepjevi, pisma), JAZU, Zagreb, 1958/1967.

#### Literatura

Miroslav Krleža, *O Kranjčevićevoj lirici*, »Hrvatska revija«, br. 3, Zagreb, 1931.  
 Antun Barac, *Poglavlje o Kranjčeviću*, u knjizi: *Veličina malenih*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1947.  
 Marijan Matković, *Kranjčević i hrvatska kritika*, »Republika«, br. 11—12, Zagreb, 1948.  
 Emil Štampar, *Silvije Strahimir Kranjčević*, »Republika«, br. 2—3, Zagreb, 1955.  
 Ilija Kecmanović, *Silvije Strahimir Kranjčević*, monografija, Narodna prosvjeta, Sarajevo, 1958.  
 Šime Vučetić, *Kranjčević*, u knjizi: *Između dogme i apsurdna*, Matica hrvatska, Zagreb, 1960.

VJENCESLAV NOVAK (Senj, 1859 — Zagreb, 1905)

Djela: Podgorske pripovijesti, 1889; Pavao Šegota, 1888; Posljednji Stipančići, 1899; Nezasitnost i bijeda, 1894; U glib, 1901; Dva svijeta, 1901; Zapreke, 1905; Tito Dorčić; 1906.

#### Literatura

Antun Barac, *Vjenceslav Novak*, »Republika«, br. 11—12, Zagreb, 1951.

Vlatko Pavletić, *Između dilentatizma i umjetnosti*, u knjizi: *Kako su stvarali književnici*, Školska knjiga, Zagreb, 1956.

Ivo Frangeš, *Vjenceslav Novak danas*, »Riječka revija«, br. 3—4, Rijeka, 1962.

MIROSLAV ŠTIGEL

# HRVATSKA KNJIŽEVNOST



Štigel na  
književnosti  
1911